

Ю.Л. Радченко
Київ, Україна

УДК 377.8 : 004

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Постановка проблеми. Нині в економіці всього світу чітко прослідковується зміщення акцентів з природних ресурсів, робочої сили, капіталу на володіння необхідною інформацією і швидкий доступ до неї. У сучасних умовах інформаційного суспільства формування в молодого фахівця у стінах вищих навчальних закладів умінь та навичок уміло працювати з великим об'ємом інформації забезпечить його конкурентоздатність на ринку праці. Отже, необхідно впроваджувати в педагогічну практику досконалішу методику навчання, що забезпечить підвищення якості навчання, активізацію пізнавальної діяльності студентів, розвиток їхніх розумових здібностей. Таке складне завдання можна вирішити шляхом використання інформаційних технологій навчання.

Аналіз актуальних досліджень. Сутність і генезу поняття «інформаційне суспільство», основні риси, стратегічні цілі його розвитку та роль освіти як важливого чинника підвищення її якості обґрунтовано В.Ю. Биковим. Багато сучасних дослідників (Р.С. Гуревич, О.М. Довгяло, М.Ю. Кадемія, Т.І. Коваль, В.М. Кухаренко, Ю.І. Машбиць, В.В. Олійник, Є.С. Полат та інші) приходять до єдиного висновку про високу ефективність використання інформаційних технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя і розкривають різні аспекти їх впровадження у навчально-виховний процес.

Мета статті. Проаналізувати психолого-педагогічні умови, що сприяють ефективній підготовці майбутніх учителів у педагогічному коледжі.

Виклад основного матеріалу. Більшість програм навчального процесу характеризується тим, що увага приділяється розробці навчальних курсів, тимчасовому плануванню, способам контролю знань і організаційних питань. При цьому, як правило, поза полем зору залишається проблема розвитку

психологічного контакту викладачів з тими, кого навчають, без якого жодна педагогічна система не може бути ефективною. Навіть у традиційних системах навчання, у яких для виникнення такого контакту було набагато більше передумов: особисте спілкування, тривала взаємодія тощо, ця проблема є досить гострою.

У процесі дистанційної взаємодії психологічний контакт набуває особливого значення, тому що цей вид взаємодії має свої специфічні особливості, що утруднюють процес встановлення психологічного контакту:

1. Неможливість виконання більшої частини невербальних засобів комунікації і як наслідок, збідніння емоційного компонента спілкування.

2. Дефіцит інформації про партнера по взаємодії, що несе за собою перекручування процесу соціальної перцепції і найчастіше це призводить до перекручування змісту інформації, що надходить.

3. Підміна живої, мінливої ситуації спілкування набором стандартних реакцій машинного інтерфейсу. У цьому зв'язку, пропонується навіть розглядати особливості інтерфейсу як особливий вид дискурсивної практики.

4. Розходження цілого ряду факторів мікросоціуму й мікросередовища, у яких знаходяться комуніканти, починаючи від територіальної локації, а отже й місцевих традицій, специфічних систем, норм і цінностей.

Важливим фактором, що підтримує включеність людини в навчально-виховний процес, є наявність високого рівня групової згуртованості в навчальній групі. У процесі формування “віртуальної навчальної групи” цю мету виявляється важко досягти через зазначені труднощі встановлення контакту під час дистанційного навчання.

Організація навчального процесу з використанням інформаційних технологій полягає у створенні психолого-педагогічних умов взаємодії між студентами і викладачем, за яких кожному учаснику навчально-виховного процесу надається можливість із урахуванням індивідуальних особливостей зрозуміти, вивчити й застосувати інформаційні технології. Одним із основних завдань є створення й підтримка комфортного психологічного середовища для

інтенсивного наукового обміну і творчого самовираження учасників, а також встановлення широкої мережі міжособистісних контактів між фахівцями, що працюють у галузі психології й суміжних дисциплін. Водночас ведуться роботи з дослідження різних способів інтерактивного одержання й обробки психологічної особистісної інформації, необхідної в педагогічному й консультативному процесі.

Педагогічне стимулювання особистості бажано будувати так, щоб педагоги використовували у змісті базову й варіативну складові. Пріоритетними напрямками педагогічної діяльності є: педагогічне стимулювання особистості, що характеризується людяністю, милосердям, добротою, доброчесністю, доброзичливістю, щедрістю, гідністю та іншими моральними чеснотами; організація ціннісно-орієнтаційної діяльності. Це складний і багатогранний процес.

Цей процес вимагає розроблення інноваційних навчально-виховних технологій, апробацій і цілісного впровадження цільової творчої програми розвитку особистості.

Таким чином, кінцевою метою програми має стати реалізація Інтернет-орієнтованої системи психолого-педагогічного супроводу й консультацій для людей, що навчаються дистанційно, а в перспективі – для широкого кола користувачів комп'ютерної мережі.

Взаємодія студента з комп'ютером будується так, щоб вона нагадувала спілкування та не викликала негативних емоцій. Така система організації навчально-виховного процесу повинна здійснювати підтримку спробам навчатися спілкуванню, не спричиняти роздратованості у користувачів, стимулювати їх вести діалог, навіть тоді, коли вони не завжди бажають включатися у цей діалог.

Вчені Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України зазначають, що специфічною вимогою до діалогу студента з комп'ютером виступає його психолого-педагогічне спрямування. Саме воно відрізняє цей діалог від усіх інших видів діалогової взаємодії людини з комп'ютером. За умови недотримання цієї вимоги експертно-навчальна система перетворюється на експертну, де

моделюється діяльність не педагога, а фахівця з певної предметної галузі [3, с. 155].

Упровадження інформаційних технологій у професійну підготовку вчителів педагогічного коледжу повинно базуватися на особистісно-орієнтованій моделі навчання та забезпечувати вплив взаємозумовлених факторів розвитку особистості: мотиваційного, особистісного та діяльнісного.

Мотиваційний чинник передбачає сприяння виникненню у майбутніх учителів мотивації до пізнавальної та професійної діяльності, подальшої самоосвіти, відповідальності щодо реалізації поставлених завдань.

Особистісний чинник враховує активну позицію того, хто навчається, що передбачає сприяння не тільки набуттю професійної компетентності, але й розвитку особистості майбутнього педагога, його орієнтування на досягнення особистих результатів навчання (відчуття ефективності власної діяльності, зростання академічної успішності, формування вміння прогнозувати результати навчальної та професійної діяльності, здатності застосовувати свої знання під час проходження практики тощо).

Діяльнісний чинник враховує суб'єктивний досвід студента, необхідність розвитку його мислення, інтелектуальних і творчих здібностей, формування інформаційної культури.

Зазначимо, що комп'ютерні технології розвивають ідеї програмованого навчання й орієнтовані на локальні комп'ютери. У процесі цього використовуються готові програмні засоби навчального призначення (ПЗНП) (навчальні й демонстраційні), комп'ютерні проектні середовища, готові комп'ютерні лабораторні комплекси для проведення експериментів тощо.

Питання про те, наскільки використання ПЗНП у педагогічному коледжі ефективне, може бути розв'язане лише після його апробації. Проте, можна визначити низку психолого-педагогічних вимог, яким має задовольняти навчальна комп'ютерна програма. Як засвідчують дослідження В.Г. Кондратюк, навчальна програма повинна:

- 1) дозволяти будувати зміст навчальної діяльності із врахуванням основних принципів педагогічної психології і дидактики;
- 2) допускати реалізацію різноманітних способів управління навчальною діяльністю, вибір яких зумовлений, з одного боку – теоретичними поглядами розробників навчальної програми, а з іншого – цілями навчання;
- 3) стимулювати різні види пізнавальної активності студентів, що необхідні для досягнення основних навчальних цілей – як найближчих, так і віддалених;
- 4) враховувати у змісті навчального матеріалу і навчальних завдань уже набуті знання, вміння і навички студентів;
- 5) стимулювати високу мотивацію студентів до навчання (не тільки за рахунок цікавості до самого комп'ютера), підтримувати й розвивати навчальні мотиви, цікавість студентів до пізнання;
- 6) забезпечувати діалоги як зовнішній, так і внутрішній;
- 7) забезпечувати педагогічно обґрунтовану допомогу у розв'язку навчальних завдань, достатню для того, щоб не тільки розв'язати завдання, а й засвоїти спосіб його розв'язання;
- 8) надавати допомогу студенту з урахуванням характеру утруднення і моделі того, хто навчається;
- 9) інформувати студента про мету навчання, повідомляючи йому, наскільки він просунувся в її досягненні;
- 10) виявляти дружелюбність, особливо під час надання допомоги студентам;
- 11) допускати індивідуалізацію навчання;
- 12) адекватно використовувати всі способи подання інформації, не нав'язувати темп подання інформації;
- 13) вести діалог, який дозволяє управляти не тільки комп'ютером, а й тим, хто навчається, допомагає ставити запитання;
- 14) дозволяти студенту вхід і вихід із програми в будь-який момент, забезпечувати доступ до раніше пройденого навчального матеріалу;

15) допускати модифікацію, внесення змін у способи управління навчальною діяльністю [2, с. 321].

В.Г. Кондратюк вважає, що досвід застосування комп'ютера на практичних заняттях дозволяє визначити роль інформаційних технологій в активізації пізнавальної діяльності студентів в організації їхньої самостійної роботи. Отже, схиляючись до думки вченого, застосування комп'ютера в навчально-виховному процесі педагогічного коледжу дозволяє:

1) інтенсифікувати навчальний процес і підвищити його ефективність за рахунок можливості опрацювання значного обсягу навчальної інформації;

2) розвивати пізнавальну активність, самостійність, підвищувати інтерес до дисципліни, що вивчається;

3) установлювати зворотній зв'язок, необхідний для керування навчальним процесом, систематично контролювати ЗУН і підвищувати якість перевірки знань;

4) удосконалювати форми й методи організації самостійної роботи студентів;

5) індивідуалізувати процес навчання в масовій аудиторії із збереженням цілісності, що дозволяє враховувати індивідуальні особливості студентів, розвивати їхні здібності;

6) здійснювати принцип алгоритмізації навчальної діяльності [2, с. 322].

Застосування інформаційних технологій дає можливість викладачу більш глибоко висвітлити певне теоретичне питання, а використання ПЗНП допомагає студентам уявити детальніше ті процеси і явища, зрозуміти важливі теоретичні питання, що не могли б бути вивчені без використання інтерактивних моделей.

Зважаючи на те, що використання ІТ призводить до суттєвих змін у методах й організаційних формах навчання, В.Г. Кондратюк визначив групи умов ефективного використання комп'ютера в навчально-виховному процесі:

1) умови, що забезпечують формування соціальної і пізнавальної активності як ключових особистісних характеристик студента в умовах широкого використання ІТ; варіативність програм, доступ до баз даних (інформації), вибір програм, вибір видів діяльності на рівні коледжу;

2) умови, що забезпечують розвиток самостійної молоді людини: діалоговий характер програм, наявність кінцевого результату (у предметній формі), результати на проміжних стадіях навчання, варіативність мов та виконавців програм;

3) умови, що забезпечують розвиток здатності до самореалізації: інтелектуальна продуктивна праця, визначення адресату навчаючих програм (користувач або програміст);

4) умови, що забезпечують гармонійну індивідуальність особистості студента; співвідношення образного й логічного компонентів у програмах, співвідношення емоційного й раціонального в педагогічній організації комп'ютеризованого навчання, співвідношення рівня пізнавальної потреби та можливостей її реалізації [2, с. 323–324].

Зростання ролі ІТ у багатьох видах людської діяльності цілком природно спричинює зміни в системі освіти, спрямовані на переорієнтацію навчально-виховного процесу з суто репродуктивних механізмів мислення на заохочення творчої активності студентів, що розвиватиметься на базі належного інформаційного забезпечення [2, с. 324]. Комп'ютер є засіб і знаряддя людської діяльності, застосування якого якісно змінює можливості пізнання, збільшує можливості накопичення й застосування знань кожною людиною. Використання комп'ютерної техніки як знаряддя пізнання людини означає появу нових форм мислення, мнемонічної творчої діяльності, що можна розглядати як історичний розвиток психічних процесів людини. При вдалому виборі матеріалу та його цілеспрямованому плануванні інформаційні технології вносять елементи новизни в навчальний процес, зацікавлюють студентів до пошуку інформації, надаючи їм доступ до різноманітних автентичних матеріалів, роблять їх більш організованими, незалежними та дисциплінованими, розширюють їх мотивацію [1, с. 143].

Отже, інформаційні засоби навчання сприяють ефективному вирішенню навчальної проблеми, засвоєнню навчального матеріалу. Використання ІТ у навчально-виховному процесі дозволяє досягти не лише освітню, а й розвиваючу

мету. Студенти засвоюють не тільки самі знання, але й той спосіб, за допомогою якого можна вирішити проблему, запам'ятовують з яких дій складається ця діяльність і здобувають досвід виконання операцій, формуючи вміння й навички, вчаться робити самостійні висновки, коригувати педагогічний процес і виявляти професійну поведінку.

Література:

1. Акуленко К.Ю. Застосування інформаційно-комунікативних технологій для ефективної підготовки майбутніх інженерів-педагогів до педагогічної діяльності / К.Ю. Акуленко // Зб. наук. пр. : Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми / [Редкол. : І.А. Зязюн (голова) та ін.]. – К.; Вінниця, 2010. – Вип. 26. – С. 142–146.
2. Кондратюк В.Д. Психолого-педагогічні основи використання інформаційних і комунікаційних технологій у навчальному процесі / В.Д. Кондратюк // Зб. наук. пр. : Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми / [Редкол. : І.А. Зязюн (голова) та ін.]. – К.; Вінниця, 2010. – Вип. 26. – С. 319–324.
3. Основи нових інформаційних технологій навчання : посібник для вчителів / Авт. кол.; за ред. Ю.І. Машбиця / Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К. : ІЗМН, 1997. – 264 с.

Анотація. У статті розглянуто психолого-педагогічні основи використання інформаційних технологій у навчально-виховному процесі педагогічного коледжу. Проаналізовано психолого-педагогічні умови, що сприяють ефективній підготовці майбутніх учителів у педагогічному коледжі. Представлено обґрунтування психолого-педагогічних аспектів супроводу навчального процесу з використанням сучасних інформаційних технологій.

Ключові слова: технології, інформаційні технології, професійна підготовка вчителя, майбутній учитель, педагогічна взаємодія.

Аннотация. В статье рассмотрены психолого-педагогические основы использования информационных технологий в учебно-воспитательном процессе педагогического колледжа. Проанализированы психолого-педагогические условия, способствующие эффективной подготовке будущих учителей в педагогическом колледже. Представлено обоснование психолого-педагогических аспектов сопровождения учебного процесса с использованием современных информационных технологий.

Ключевые слова: технологии, информационные технологии, профессиональная подготовка учителя, будущий учитель, педагогическое взаимодействие.

Summary. The article deals with the psychological and pedagogical background of using informational technologies in the educational process of a pedagogical college. The analysis of psycho-pedagogical conditions of increasing the effectiveness of future teacher training at a pedagogical college is considered in the article. The grounds of psychological and pedagogical aspects following the educational process by using modern information technologies are shown.

Key words: technologies, informational technologies, professional teacher training, future teacher, pedagogical activity.